

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

פרשת ויחי – תשפ"ב

זמני השבת
ירושלים
כניסה
16:23 דק'
יציאה
17:14

חלקו של כל אחד בקיום העולם

בפרשתנו, יעקב מברך את השבטים ועלינו לדעת כי כל הברכות הם בעצם כלים והכוונה שמתאימים לכל אחד מהשבטים. אברהם לא רצה לברך את יצחק והשאיר זאת לקב"ה והוא זה שבירך את יצחק. בהמשך יצחק מעונין לברך את עשו כיוון שהוא הבכור, מתערב הקב"ה במהלך דוואג שיעקב הוא זה שיקבל את הברכות. יעקב, מקדים את ברכת אפרים לברכת מנשה על אף שמנשה הוא הבכור, יוסף מעיר את תשומת ליבו של אביו לדבר ויעקב משיב "ידעתי בני", אך יודע יעקב כי מאפרים יצא יהושע בן נון שילמד את ישראל תורה וילחם בשלשים ואחת מלכים בכניסה לארץ ישראל ולכן על אף שאפרים הוא הצעיר, הוא זקוק לחיזוק יותר ממנשה ולכן מניח יעקב את ידו הימנית על אפרים.

אם כן, נמצא שיש לנו שלושה גדרים שונים בעניין הברכות. אברהם- לא רצה לברך כלל, יצחק- מעוניין לברך עפ"י הדין, יעקב- מברך לפי האמת. כל אחד מהאבות מתנהג עפ"י שורשו, אברהם בחסד וכיוון שחשש מעשו ולא ידע לאן ילכו הברכות העדיף לא לברך. יצחק בגבורה (דין), לבכור מגיעות הברכות עפ"י דין ואף שאין הבכור ראוי יצחק רוצה לברכו. יעקב בתפארת (מידת האמת), הוא מבין שעל פי הדין הברכות מגיעות לבכור, אבל הוא פועל עפ"י האמת, למי באמת מגיעות הברכות, מי זקוק להם יותר ולכן מקדים את אפרים למנשה.

יעקב מברך כל שבט כפי צורכו, ניקח את יהודה כדוגמא: "גור אריה יהודה"- כאן מכוון יעקב על דוד המלך שיצא משבט יהודה, שבתחילת דרכו היה נרדף ע"י שאול והוא כמו גור, אבל לבסוף הפך לאריה ושמו נודע בכל הארץ.

את יששכר וזבולון מברך יעקב "זבולון לחוף ימים יפְּשֹׁן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וְיִרְכָּתוֹ עַל צִידוֹ, יִשְׁשַׁכֵּר חֶמֶר גֶּרֶם רִבֵּץ בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים, וַיֵּרָא מְנַחֵה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסָבֵל וַיְהִי לְמַס עֶבֶד". מבאר רש"י: "זבולון לחוף ימים - על חוף ימים תהיה ארצו חוף כתרגומו והוא יהיה מצוי תדיר על חוף אניות, במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא (סחורה), שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון (מכלכל) לשבט יששכר והם (שבט יששכר) עוסקים בתורה הוא שאמר משה, /שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך", זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה".

זבולון הוא היה איש מסחר, ע"י כך היה מתעשר ובשכר שהיה מרוויח היה זבולון מכלכל את יששכר שהיה יושב ושוקד בלימוד התורה.

אומר התנא דבי אליהו: "אמרו רבותינו, בעוד שהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו, עשו אחי, שני אחים אנחנו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, והעולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא ומתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו, ואם הוא רצונך, טול אתה העולם הזה, ואני אטול העולם הבא. ומניין שכך הוא, שנאמר ויאמר יעקב מכרה **בנים** את בכורתך לי (לא כתבה התורה היום, אלא כיום ב-כ' הדמיון, כמו אותו יום ידוע) (בראשית כ"ה), כשם שהיינו אומרים בבטן...ונטל עשו חלקו בעולם הזה ויעקב נטל את העולם הבא".

שואל החיד"א: לפי הסיכום שיעקב מקבל רק עולם הבא, עם ישראל היה צריך לחיות על פת לחם ומים רק בכדי קיום ועיננו הרואות כי אנשים חיים חיי מותרות ועושר, איך יתכן הדבר? חלילה שלא נמצא גזלנים כיוון שאין העולם הזה בחלקנו.

מובא בגמרא **מסכת ע"ז** (ה.): "ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם מקבלים ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". ידוע כי במעמד הר סיני עבר הקב"ה בין אומות העולם והציע להם לקבל את התורה וכולם סירבו, כשהגיע לישראל אמרו: נעשה ונשמע, באותו רגע עמד והתקיים העולם. אם ישראל גם היו מסרבים לקבלת התורה, היה העולם חרב וחוזר לתוהו ובוהו. נמצא, שעם ישראל מציל את העולם ומקיים אותו ע"י קבלת התורה.

ישנה הלכה, המציל מן הארי ומן הדוב ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר, הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשים מהם. אדם שהציל ממון של חברו שנסחף לים או ים שעולה על גדותיו וכדו' את הממון שהציל יכול לקחת לעצמו כיוון שהבעלים התייאשו. הוא רואה איך הכל נסחף ומוצף ואין לו ציפייה שהדבר יינצל.

לפיכך, העולם הזה הוא בגדר של זוטו של ים ועומד להיאבד אם ישראל לא מקבלים את התורה ונמצא שע"י קבלת התורה, ישראל מצילים את העולם מהחורבן ולפי ההלכה כל המציל ממון חברו מזוטו של ים, הממון שלו ולכן כל העולם הזה גם של ישראל ובעצם כולם חיים כאן בזכות ישראל ואין לנו חשש לעוון גזל בעולם הזה על אף שיעקב לוקח את החלק לעולם הבא.

בגמרא **מסכת פסחים** ישנה מחלוקת ידועה בין ר' אלעזר ור' יהושע, האם בחגים צריך להקדיש את כל היום לה' או לעצמנו, האם עלינו ללמוד ולהתפלל כל היום או שעלינו לחגוג כל היום במאכל ומשתה. ר' אלעזר אומר, כולו לה' ור' יהושע אומר, חציו לה' וחציו לנו. אבל לגבי חג שבועות (מתן תורה) כולם מודים שחציו לה' וחציו לנו, מדוע? כיוון שבשבועות קיבלנו את התורה ובזכות זה נתקיים העולם ולכן מותר לנו להינות מהעולם הזה בתור אלו שהצילו את העולם.

יעקב אומר, זבולון לחוף ימים ישכון. בפשט הדברים, על זבולון להיות איש עסקים ולעסוק בסחורות. אבל עפ"י הדרש, יעקב מעביר כאן מסר לזבולון, שכל הרווח של זבולון מעסקיו הוא כאילו מציל מזוטו של ים, כיוון שיששכר העומד מאחוריו קיבל את התורה. **אם חלילה תשכח את יששכר ולא תפרנס אותו, תהיה עליך תביעה שאתה נהנה מהעולם הזה שאיננו שייך לך אלא לעשו. כל עוד זבולון מפרנס את יששכר שלומד תורה, יש כאן שותפות ואין גזל.**

אומר הנביא ישעיה (א, יט): "אם תאבו וישמעתיכם טוב הארץ תאכלו", כוונתו שאם ישראל יטיבו מעשיהם וישמרו את המצוות, את טוב הארץ יכולים הם לאכול. "וְאִם תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי יִתְּנֶה דִבְרִי", אם ישראל לא ילכו בדרכי ה' ולא יקיימו את המצוות יחזרו לחיות על לחם צר ומים לחץ.

כאן מתעוררת שאלה, זבולון מבין שהכל תלוי ביששכר שיושב ולומד תורה. זבולון מוכן לעזור ולפרנס כל צורכו של יששכר בשמחה ובלב שלם אך איזה שכר יקבל זבולון? שהרי שכרו של זבולון יקבע לפי לימודו של יששכר, האם הוא לומד לשמה או שאינו לומד לשמה.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביטיוב

שמעו כך רבי ואמר לו, אני מוכר אותך ובלבד שתיכנס, אמר לו, **ולפני עור לא תתן מכשול** "הלכך, אסור לך למוכרו". אמר לו, אפקיר אותם. השיב לו, זה גרוע יותר כיוון שאין עליהם השגחה הם עלולות להזיק יותר. אמר, אעקר אותך שיתמעט כוחך, השיב לו, צער בעלי חיים. אמר, אהרוג אותך, השיב לו, בל תשחית. בכל זאת הפציר רבי ברי פנחס שיסעד אצלו ולא השיב לו. לפתע התרומם הר שהפריד ביניהם. **בכה רבי, ואמר: מה בחייהן של צדיקים כך עוזר הקדוש ברוך הוא בידם שלא יעברו על דעתם, כמו כאן, ששובב הקב"ה שיכנס רבי פנחס דוקא בפתח זה ויראה את הפרדות ויפרוש ממני, כדי שלא יעבור על דעתו הראשונה שלא ליהנות מאחרים, במיתתו, שאז הם יותר גדולים, על אחת כמה וכמה שמתמלא כל רצונו.**

נחזור לענינו, אמר ר' פנחס ישראל קדושים הם, יש מי שיש לו ואינו רוצה לתת ועדיין גם הוא נקרא קדוש. שואלים התוספות: הדבר אינו מובן? אם יש לו ואינו רוצה לתת, מדוע יקרא קדוש? אולי אותו אחד לא יקרא רשע, אבל איך יתכן ויקרא קדוש? מתרצים התוספות, שמזמן את חברו לאכול אצלו מפני הבושה (כל החברים הזמינו והגיע תורו ולא נעים לו לא להזמין). שואלים האחרונים, איזה מן תירוץ זה? הרי אם היה יכול וודאי לא היה מזמין אף אחד.

ר' זושה התפלל הרבה לקב"ה שייתן לו דעת לתרץ את העניין ולבסוף זכה וכך פירש: ידוע שכאשר עושה אדם מצווה נברא ממנה מלאך, המלאך בנוי מגוף ונשמה (לכל דבר ברוחניות יש דבר שנקרא אור וכלי). הגוף מתקיים מכוח מעשה המצווה, הנשמה מתקיימת מהכוונה של האדם בעשיית המצווה. אדם שיש לו ואינו רוצה לתת ולבסוף נותן מהבושה, המעשה בוצע אך ללא כוונה ולכן נוצר גוף ללא נשמה. מצד שני יש את זה שרוצה לתת ואין לו, אז יש לו כוונה אבל אין לו מעשה ולכן מקיים את הנשמה ללא גוף. בא הקב"ה ומצרף את שניהם יחד למלאך אחד שלם, גוף ונשמה. אם כן, כוונת הגמרא, ישראל כולם קדושים, שמשלימים אחד את השני והקב"ה מצרפן יחד. מכאן נבין את חשיבות התפילה במניין, אם אדם לא הצליח לכוון בכל הברכות ואחר כיוון בברכות שחסרות לו, הקב"ה מצרפן והוא זוכה להשלים את הכוונות בברכות החסרות ע"י חברו.

נחזור ליששכר וזבולון.

זבולון נותן לשמה (הוא רוצה ללמוד ואינו יכול ועושה את הלשמה ע"י הממוין). יששכר לומד ואפילו שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה יבוא לשמה. הקב"ה לוקח את הלשמה של זבולון ומחברו עם הלימוד של יששכר אף אם אינו לשמה, מחבר ביניהם למעשה אחד, מחלק ביניהם את השכר ושניהם שמחים כיוון שמקבלים שכר לשמה. זו הערבות ההדדית שיש בעם ישראל! כולנו זקוקים אחד לשני על מנת להשלים את החסר. הקב"ה יצר כך את עולמו ולא ניתן להגיד שיששכר מתחמק מעבודה, אלא זה היעוד שלו.

בסוף הפרשה הקודמת ירדו ישראל למצריים והתורה מפרטת את שמות היורדים, בבני זבולון מפרש התרגום, שהיו זבולון מפרנסים את יששכר ומקבלים שכר כמותם. ומה ראה התרגום להראות כאן את מהות שבת זבולון מה שלא כתב באף אחד מהשבתים האחרים? אלא, שכאשר ירדו למצרים הזהיר זבולון את יששכר לבל יפסיק מלימודו.

זהו הגדר של ישראל קדושים, לאהוב את כולם כולל את האברכים לומדי התורה, שמביאים שלום בעולם. אמר ר' חיים **מוולוז'ין**: לכל עשב יש מלאך שאומר לו גדל, במילים אחרות לכל דבר גשמי יש משהו רוחני שמחיה אותו. לכל אומה יש שר בשמיים, לכל אדם מלאך המיוחד לו. עם ישראל מחיים את העולם ע"י לימוד התורה וכאשר יש יותר לומדים, הפך הרוחני מתחזק וכשהוא מתחזק, הדבר משפיע גם על הפך הגשמי וזוכה גם הוא לחיזוק. על זה אמרו רבותינו, אל תקרא בניך אלא בויניך.

נמצא שע"י לימוד התורה וחיזוק הרוחניות מתחזק העולם כולו! לכן, כחלק מהחובה של כל אחד, לאהוב כל יהודי גם אם דעותיו שונות משלו, יש חובה לאהוב את לומדי התורה ולהבין שהם חלק בלתי נפרד מקיום העולם. מי שזוכה שיש לו חלק בתורה הקדושה, אשריו ואשרי חלקו, כי יש לו חלק בקיום העולם. ומי שאינו יכול ללמוד, עליו נאמר "ותומכה מאושר" ע"י התמיכה בלומדי התורה זוכה לקבל שכר מלא כמו של הלומדים.

כאשר נבין זאת ונהיה מאוחדים, אף אחד לא יוכל לקום נגדנו.

מוקדש לרפואת איתי רפאל בן מירה, רבקה בת שרה, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, רון בן מתילדה ולעילוי נשמת לאה בת רחל

מובא בגמרא **במסכת ברכות** (זו.): "גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים, שנאמר נְשִׁים שְׁאֲנָנוּת קָמְנָה שְׁמִעְנָה קוֹלֵי פְנוֹת בְּסוּחוֹת הָאֲמָרָתִי. אמר ליה רב לרבי חייא: נשים במאי זכיין? באקרויי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". כיצד זוכות נשים בזכות התורה למרות שאינן מצוות לעסוק בה? ע"י כך ששולחות את ילדיהן לת"ת ואת בעליהן ללמוד תורה ומחכות שישבו מלימודו. אם כן, באיזו הבטחה מדובר? מה הכוונה יותר גדולה משל אנשים ומדוע?

אלא, לאישה יש טענה כלשהי, היא עושה מאמץ ושולחת את בעלה לשיעור תורה מכל הלב בשמחה ומגיגה לה שכר של לימוד לשמה, אבל מה לעשות שבעלה הולך לשיעור ואינו לומד לשמה, הוא מנמנס, או משוחח עם חברים. נותן הקב"ה לאישה הבטחה שתקבל שכר מלא כאילו למד בעלה לשמה כיוון שכך הייתה כוונתה.

לפי ביאור זה, זבולון לא אמר לדאוג על השכר שלו והוא אינו אמור להיות תלוי באיכות הלימוד של יששכר כיוון שהוא בדעתו עושה הכל לשמה בדיוק כמו האישה ששולחת את בעלה ללימוד.

אומר **החתם סופר**: "בזכות שהנשים מחזיקות ידי בעליהן ומגדלות ילדים לתורה, כי אפשר שיקלקלו ויקופח שכרה. אבל הנשים עושות שלהן להחזיק ידיהם כאילו בטוחות בתורתם על כן, אם יקלקלו הם, שכר האישה לא יקופח, כאילו מגדלת בעל וכן צדיקים גמורים על כן גדול הנאמר בהן (בנשים) יותר מבאנשים".

אם כן, כתוב בתורה "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך" ומדוע צריך משה להגיד לזבולון לשמוח? כיוון שהיה אפשר לחשוב שזבולון חושש על שכרו ומשה פייסו ואומר לו, אל תפחד, תשמח, אתה לא תלוי באיכות הלימוד של יששכר. אבל עלינו להבין, האם המילה "שמח" מתכוונת לזבולון וליששכר או רק לזבולון? אם כוונתו רק לזבולון היה יכול להגיד 'זבולון בצאתך שמח' אבל כיוון שכתוב שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, ב' ו' החיבור משמע שהשמחה מתייחסת גם ליששכר. את השמחה של זבולון הסברנו והדבר מובן, שחשש על שכרו ומשה מרגיעו שיקבל שכר מלא וישמח. אבל על מה צריך יששכר לשמוח? אלא, שכרו של זבולון הוא בעבור שמחזיק את יששכר, וכיוון שעושה זאת לשמה ובהכרח שכרו לשמה אפילו אם אין לימודו של יששכר לשמה. אם כן הייתכן שיששכר על אף שלימודו לא יהיה לשמה הוא לא יקבל שכר לשמה ואילו זבולון ששכרו בזכות יששכר יקבל שכר גדול יותר ממנו? ידוע כי כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ואם נניח שיש מי שהחזיר מאות בתשובה ולבסוף חטא, הייתכן שכל תלמידיו יהיו בגן עדן והוא בגיהנום? לכן הקב"ה לא מכשילו וכך זוכה גם הוא לגן עדן.

לכן אומר משה ליששכר תשמח, כיוון שבזכות זה שזבולון מקבל שכר של עושה לשמה ושכרו בזכותך, כך גם אתה תזכה לשכר לשמה ולכן השמחה מתייחסת לשניהם.

שואל **החיד"א**: איך יתכן שיששכר יילמד שלא לשמה ויקבל שכר לשמה?

הגמרא **במסכת חולין** (זו.) מביאה את המעשה בחמורו של פנחס בן יאיר שהיה אוכל רק אוכל מעושר, במשך מספרת הגמרא ששמע רבי (ר' יהודה הנשיא) שר' פנחס מגיע ושמוח מאוד. שאל רבי את ר' פנחס האם יסכים לסעוד אצלו, השיב לו ר' פנחס בחיוב ופניו של רבי צהבו (מרוב התרגשות, שידע שהיה מקפיד ר' פנחס לא ליהנות משל אחרים). אמר לו רבי פנחס לרבי: **כמדומה אתה שמווד הנאה מישראל אני?** לא כן הוא. שהרי **ישראל קדושים הן**. וודאי ראויים הם ליהנות מהם. אבל, זה שאין דרכי ליהנות מהם, הוא משום שיש מי שרוצה להנות אחרים משלו, ואין לו יכולת לכך, ואינו רוצה להכביד עליו. ויש מי שיש לו יכולת בידו, ואינו רוצה בכך, ואף על פי שקורא לי לסעוד אצלו, בלבד אינו חפץ. וממנו אינו רוצה להנות משום **דכתיב "אל תלחם את לחם רע עין, ואל תתאו למטעמותיו. כי כמו שער בנפשו, כן הוא. אכול ושתה יאמרו לך, ולבו בל עמך"**. אבל אתה, רוצה אתה באמת להנות אותי. וגם יש לך יכולת בידך! שהרי רבי עשיר מופלג היה. המשיך ר' פנחס ואמר, אני הולך כרגע למצוות פדיון שבויים ואחר כך שב אליך לסעודה. כאשר חזר ר' פנחס לביתו של רבי, ראה על פתחו פרדות לבנות של רבי. אמר רבי פנחס: **מלאך המות בביתו של זה, ואני אסעוד אצלו!!** שפרדות אלו כשהן בועטות באדם מכתן קשה ואינה מתרפאת.